

שבת פרק עשרים ואחד נוטל

(שבת קמא, ב)

משנה:

נוטל אדם את בנו והאבן בידו (בחצר, ולא אמרין דמטלטל לאבן), וכלכלה והאבן בתוכה;
ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה (אגב הטהורה) ועם החולין (ואגב חולין); אבל טמאה באפי נפשה - לאו בת טלטול הוא;
רבי יהודה אומר: אף מעלין את המדומע באחד ומאה (טאה תרומה שנפלה למאה של חולין, דקיימא לן דעולה - מותר להעלותו לטאה תרומה מהן בשבת, ויהיו החולין מותרין, ולא אמרין מתקן הוא; ובגמרא מפרש טעמא).

גמרא:

אמר רבא: הוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו - חייב משום כיס (ולא משום תינוק, כדמפרש ואזיל; משום כיס מיהו חייב, ולא אמרין איהו לא מפיק ליה אלא תינוק קא מפיק ליה; ולקמיה פריך לה ממתניתין); תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו - פטור (לגמרי, כדמפרש ואזיל).

'תינוק חי וכיס תלוי לו בצוארו חייב משום כיס' ? וליחייב נמי משום תינוק ?

רבא כרבי נתן סבירא ליה, דאמר: חי נושא את עצמו;
וליבטל כיס לגבי תינוק, מי לא תנן: 'את החי במטה פטור אף על המטה, שהמטה טפילה לו' !

מטה לגבי חי - מבטלי ליה (להיות טפילה לו, שהרי צריך לה), כיס לגבי תינוק לא מבטלי ליה.

'תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו - פטור' ? וליחייב משום תינוק ?

רבא כרבי שמעון סבירא ליה, דאמר: כל מלאכה שאין צריך לגופה - פטור עליה (ומוציא מת לקוברו - מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, כדאמר ב'המצניע'; וכיס שהיה תלוי בצוארו לשחק בו - אגב מרריה מבטל ליה לגבי תינוק שמת, ולא חשיב ליה ההיא שעתא).

תנן: 'נוטל אדם את בנו והאבן בידו' (מדשרי ליה בטלטול בחצר - שמע מינה לאו כמאן דנקיט לה איהו לאבן דמי, ולגבי כיס היכי מחייבת ליה?) - אמרי דבי רבי ינאי:
בתינוק שיש לו גיעגועין על אביו (שאם לא יטלנו יחלה, ולא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנה, ואף על גב דלאו סכנת נפש גמורה, אלא סכנת חולי) - אי הכי,

(שבת קמב, א)

מאי איריא אבן? אפילו דינר נמי! אלמה אמר רבא: לא שנו אלא אבן, אבל דינר - אסור!

אבן, אי נפלה לה - לא אתי אבוה לאיתויי, דינר אי נפיל - אתי אבוה לאתויי (וטעמא לאו משום טלטול הוא, דאפילו לאוחזו בידו והתינוק מהלך ברגליו אסר ליה רבא, דילמא נפיל ואתי לאתויי, וכיון דלאו סכנת נפש היא - לא שרו ביה טלטול).

תניא כוותיה דרבא (דכי נקט לה עליון, כמאן דאפקא תחתון גופיה דמי, ומיחייב):

'המוציא כליו מקופלים ומונחים על כתפו, וסנדליו וטבעותיו

בידו (בקומצו, שלא כדרך מלבוש) - חייב; ואם היה מלובש בהן - פטור.

המוציא אדם וכליו עליו (מלובש בהן), וסנדליו ברגליו, וטבעותיו

בידיו (באצבעותיו - מדלא תנא 'בידו', כדנקט רישא) - פטור (דבגדיו בטלי לגביה, ועליו הוא פטור כר' נתן). 'ואילו הוציאן כמות שהן' (שהיה אותו עליון אחוז בהן ולא מלובש) -

חייב (הנושא, והיינו כרבא).

כלכלה והאבן בתוכה:

ואמאי? תיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור (והיא עצמה תיאסר)!

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכא בכלכלה מלאה פירות

עסקינן (דעיקר נעשית בסיס לפירות; הלכך אבן מיטלטלת אגב כלי ופירות - שהוא מותר).

ולישדינהו לפירי, ונישדי לאבן, ונינקטינהו בידים (ילקטם מעל הארץ בידיה, ויחזירה לכלכלה, ויטלטלם, ולמה התירו אבן לטלטל אגב כלי ופירות?)!

כדרכי אלעי אמר רב: בפירות המיטנפין, הכא נמי - בפירות

המיטנפין (בפירות מבושלין ורכין מאד, כגון תאנים ותותים וענבים, שאם ישליכם לארץ יטנפו).

- ולינערינהו נעורי (עד שיסתלקו הפירות מן האבן לתוך הכלכלה לצדדיו, וישליך האבן לבדה בנעורתה) ? !
אמר רב חייא בר אשי אמר רבא: הכא בכלכלה פחותה עסקינן (שנפחית דופנה או שוליה), דאבן גופה נעשית דופן לכלכלה.

מטלטלין תרומה [עם הטהורה ועם החולין].
אמר רב חסדא: לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה (והוא צריך לטהורה, ואינו יכול ליטול הטמאה בידיים לפי שהיא מוקצה; לפיכך יטלטל הכל עד השלחן וישליך הכל עליו, ויטול הטהורה), אבל טהורה למעלה וטמאה למטה - שקיל ליה לטהורה ושביק ליה לטמאה.

וכי טהורה למטה נמי, לישדינהו (לארץ כולן) ולינקטינהו (לטהורה ביד, ויחזירה לכלכלה) ?
אמר רבי אלעי אמר רב: בפירות המיטנפין עסקינן.

מיתיבי: 'מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין, בין שטהורה למעלה וטמאה למטה, בין שטמאה למעלה וטהורה למטה' - תיובתא דרב חסדא !?
אמר לך רב חסדא: מתניתין - לצורך גופו (שצריך לטהורה לגופה לאוכלה; הלכך - אי לאו דטהורה למטה - לא שרו ליה לטלטולי טמאה, אלא שקיל לטהורה וממטי לה לשלחן), ברייתא - לצורך מקומו (שצריך למקום הכלי, ועל כרחך כולו הוא צריך לסלקו משם, ושרו ליה רבנן לטלטל האי אטו האי).

מאי דוחקיה דרב חסדא לאוקמי מתניתין לצורך גופו (דאיצטריך למימר 'לא שנו אלא שהטמאה למעלה'?) לשבקי כדקא סלקא דעתך בין שטמאה למעלה בין שטמאה למטה, ולוקמי בצריך למקומו) ?
אמר רבא: מתניתין כוותיה דייקא, דקתני סיפא: 'מעו'ת שעל הכר - מנער את הכר והן נופלות', ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא לצורך גופו (שצריך לכר לשכב עליו שם ולא לסלקו; לפיכך לא התירו לו ליטלו עם המעות, אלא מנערו במקומו), אבל לצורך מקומו (אבל צריך למקום הכר) - מטלטלו ועודן עליו; ומדסיפא לצורך גופו - רישא נמי לצורך גופו (הלכך, אי הוה טהורה למעלה - לא הוי שרי ליה לטלטולי טמאה, כדקתני גבי מעו'ת: מנעור ונופלות', ומטלטל היתרא לחודיה).

רבי יהודה אומר אף מעלין [את המדומע באחד ומאה].
ואמאי? הא קא מתקן (שמביאה לידי היתר, ונגזר ביה אטו תיקון שעל ידי מלאכה) !
רבי יהודה כרבי אליעזר סבירא ליה, דאמר: תרומה (הואיל וניתנה להעלות אחת שירצה) בעינא מחתא (כאילו מונחת לבדה ואינה מעורבת, הלכך לא קמתקן מידי), דתנן [תרומות פ"ה מ"ו]: 'סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו, ונפל מן המדומע למקום אחר: רבי אליעזר אומר מדמעת כתרומת ודאי' (מדמעת זה שנפרד משם, ואוסר תשעים ותשע של חולין כאילו היא תרומה ודאי); וחכמים אומרים: אין המדומע מדמע (חולין אחרים) אלא לפי חשבון (לפי חשבון התרומה שבמדומע, כגון: אם תחילתו נדמע ששים של חולין על ידי סאה תרומה, וחזרה סאה ממנו ונפלה לתוך אחרים - לא חשבינן תרומה אלא ששים שבסאה זו, ומדמע עד תשעים ותשע שכנגדו, ואם יש חולין יותר ממאה כנגדו - עולה) !

אימר דשמעת ליה (לרבי אליעזר דאמר תרומה כמאן דמחטא בעינא) לחומרא (לדמעה כתרומה ודאי), לקולא (דלא ליהוי המעלה אותה בשבת כמתקן) מי שמעת ליה (הא ודאי מתקן הוא, על כרחך) ?

אלא הוא (רבי יהודה דמתניתין) דאמר כרבי שמעון (דאמר: לקולא נמי כמאן דמחטא בעינא דמיא), כדתנן [תרומות פ"ה מ"ח]: 'סאה תרומה שנפלה למאה (וראויה להעלותה, ויתכשרו החולין), ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת (ועכשיו אין בה חולין כדי להעלותה באחד ומאה) - הרי זו אסורה, ורבי שמעון מתייר (קא סלקא דעתך משום דסבירא ליה קמייטא כמאן דמחטא בעינא דמיא, ונמצאת אחרונה זו נופלת בתוך מאה של חולין)'.
וממאי? דילמא התם בהא קמיפלגי: דתנא קמא סבר: אף על גב דנפלו בזה אחר זה - כמאן דנפל בבת אחת דמי, והא לחמשיין נפלה, והא לחמשיין נפלה; ורבי שמעון סבר: קמייטא בטיל במאה (והו' להו ככולהו חולין, ומיהו, כיון דצריך להעלותה - על כרחך המעלה מתקנו), והא תיבטיל במאה וחד !

אלא, הוא דאמר כרבי שמעון בן אלעזר, דתניא: 'רבי שמעון בן אלעזר אומר: נותן עיניו (במדומע) בצד זה (להעלותו לתרומה) ואוכל מצד אחר (הלכך: הואיל ובלא העלאה מתחיל ואוכל - אין תיקון בהעלאתו)'. ומי סבר ליה כוותיה?:

(שבת קמב, ב)
והא מיפליג פליג עילוייה (ואמר: כיון דאפשר ליה למיעבד עונג שבת בכהאי גוונא, ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר - אין מעלין), דתניא: 'רבי יהודה אומר: מעלין את המדומע באחד ומאה; רבי שמעון בן אלעזר אומר: נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר'!
דרבי יהודה עדיפא (מיקל טפי פורתא) מדרבי שמעון בן אלעזר (ואמר: כיון דיכול ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד זה - לא הוי מתקן בהעלאתו, ומעלין).

משנה:
האבן שעל פי החבית - מטה (חבית) על צדה (אם צריך ליטול מן היין) והיא (והאבן) נופלת (ולא יטלנה בידים);
היתה בין החביות (וירא שלא תפול האבן על החביות וישברם) - מגביה (לחבית כולה, ומטלקה מבין החביות), ומטה על צדה (שם) והיא נופלת;
מעוץ שעל הכר - מנער את הכר והן נופלות;
היתה עליו לשלשת (שום דבר מיאוס, כגון רוק או צואה) - מקנחה בסמרטוט (ולא יתן עליה מים, דסתם כר - של בגד הוא, ובגד - שרייתו במים הוא כבוט); היתה של עור - נותנין עליה מים עד שתכלה (ומיהו כיבוט ממש לא, והואיל וסתם כרים וכסתות רכים נינהו, שייך למימר בהו כיבוט בעורות רכים; ומיהו שרייתן לא זהו כבוטן, וכן מפורש בזבחים בפרק י"ד חטאת).

גמרא:
אמר רב הונא אמר רב: לא שנו (מטה על צדה דחבית) אלא בשוכח (ששכח האבן עליה בין השמשות, ולא מדעת), אבל במניה - נעשה בסיס לדבר האסור (ואסור להטותה, שאף החבית מוקצה).

[היתה בין החביות כו']
מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והיתרא - בהיתרא טרחינן,
באיסורא לא טרחינן (מאן תנא דמתניתין, דקתני: 'מגביה ומטה על צדה', דאית ליה, דכי טרח - מטרח בחבית - דהוי היתרא, ולא יטול האבן ממש, דהוי איסורא, ואף על גב דהשתא נמי אבן מטלטל בהדי חבית)?
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: רבן שמעון בן גמליאל היא (אליבא דבית הלל), דתנן [ביצה פ"א מ"ח]: 'הכורר קטנית ביום טוב: בית שמאי אומרים כורר אוכל ואוכל (המאכל יטול, והפטולת ישאר בכלי), ובית הלל אומרים: כורר כדרכו (נוטל פטולת, ומניח אוכל, אם ירצה) בחיקו ובתמחו', ותניא: 'אמר רבן שמעון בן גמליאל: כמה דברים אמורים? - שהאוכל מרובה על הפסולת (דאי שקיל אוכל - מפיש בטרחא), אבל פסולת מרובה על האוכל - דברי הכל כורר אוכל (דבהיתרא טרח ולא באיסורא)'.
(ופרכינן: והא הכא (דמתניתין), דכי אוכל מרובה על הפסולת דמי (וכי מגביה האבן עם החבית - טרח טפי, והוה למשקל פטולת כרבן שמעון) ! ?
הכא נמי, כיון דאי בעי למישקל (לכולי יין מן החבית) לא משתקיל ליה יין (שבשוליה) עד דשקיל לה לאבן - כפסולת מרובה על האוכל דמי (הכי גרסינן: לא משתקל ליה עד דשקיל לה, ולא גרסינן: 'עד דשקיל לה לאבן'; דאי בתחלתו לא מגבה לה לחבית - סוף סוף מיבעי לי לאגבוהה תו לחבית, הלכך הוה ליה מפיש בטרחא).

היתה בין החביות מגביה (ומטה על צדה והיא נופלת).
תניא: 'רבי יוסי אומר: היתה החבית מונחת באוצר (כלומר: במקום מכונס, שאוצרין שם חביות הרבה, ודואג שמא יטלה ותפול האבן על החבית שאצלה), או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה - מגביה למקום אחר, ומטה על צדה והיא נופלת, ונוטל הימנה מה שצריך לו, ומחזירה למקומה'.

מעוץ שעל הכר [מנער את הכר והן נופלות].

אמר רב חייא בר אשי אמר רב: לא שנו (דמנער) אלא בשוכה, אבל במניח - נעשה (הכר) בסיס לדבר האסור (למעוה, ואף הכר אסור בטלטול).
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו (דמנערה ואינו מטלטלה בעודן עליה) אלא לצורך גופו (של כר, לשכב עליו, הלכך בניעור סגיא, ושדי ליה באתרייהו), אבל לצורך מקומו - מטלטלו ועודן עליו.
וכן תני חייא בר רב מדיפתי: לא שנו אלא לצורך גופו (של כר), אבל לצורך מקומו - מטלטלו (עם המעות למקום אחר) ועודן עליו.

מעות שעל הכר מנער [את הכר והן נופלות]:
אמר רבי אושעיא: שכח ארנקי בחצר - מניח עליה ככר או תינוק, ומטלטלה.
אמר רב יצחק: שכח לבינה בחצר - מניח עליה ככר או תינוק (דלישתרי לטלטלה אגבייהו תוך ארבע אמות), ומטלטלה (פחות פחות מארבע אמות, או במחיצה של בני אדם, כדאמרין בעירובין (מגב)).
אמר רבי יהודה בר שילא אמר רבי אסי: פעם אחת שכחו דסקיא מלאה מעות בסרטיא (רשות הרבים), ובאו ושאלו את רבי יוחנן, ואמר להן: הניחו עליה ככר או תינוק וטלטלו.
אמר מר זוטרא: הלכתא ככל הני שמעתתא בשוכה (אבל במניח מדעת מערב שבת - לא התירו לו לטלטלה על ידי ככר או תינוק).
רב אשי אמר: אפילו שכח נמי [לא], ולא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד (משום כבוד הבריות, כשמוטל בחמה).
אביי מנח כפא אכיפי (מניח תרוד על העומרים לטלטלן אגב תרוד);
רבא מנח סכינא אבר יונה (חי [בלא] מליח) ומטלטלה.
אמר רב יוסף: כמה חריפא שמעתתא דדרדקי (סבורים הם שהם חריפים)!:
אימר דאמור רבנן (בארנקי ודסקיא מניח עליה ככר או תינוק) בשוכה (ובמקום התורפה, ומשום הפסד ממון), לכתחילה מי אמור?
אמר אביי: (אנא שפיר מטלטלנא כיפי, ואפילו בלא תרוד): אי לאו דאדם חשוב אנא (ואנא מחמיר על עצמי שלא ילמדו ממני להקל באסורין), כפא אכיפי למה לי (בלאו כפא נמי שרי לטלטלינהו)? - הא חזו למיזגא עלייהו!
אמר רבא: אנא, אי לאו אדם חשוב אנא - סכינא אבר יונה למה לי? - הא חזי לי לאומצא (לאוכלו חי בשבת, שיש בני אדם שדעתן יפה ואוכלים בשר חי, וקרו לה אומצא)!
טעמא - דחזי לאומצא, הא לא חזי לאומצא - לא (ואף על גב דחזו לשונרא, דאמרין: מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים); למימרא דרבא כרבי יהודה סבירא ליה (במסכת ביצה (ב.ו.))? והאמר רבא לשמעיה: 'טווי לי (ביום טוב) בר אוזא, ושדי מיעיה לשונרא' (אלמא: מטלטל להו משום שונרא, ואף על גב דהאידינא לא חזי לאדם, דלאו אורח ארעא למיכלא ביום טוב, ומיהו, מאתמול לאדם הוו קיימי)!

(שבת קמג, א)
התם כיון דמסרח (מעייא אי מצנע ליה עד אורתא) - דעתיה עילויה מאתמול (לשונרא, ובין השמשות נמי מוכן לבהמה הוה).
הכי נמי מסתברא, דרבא כרבי יהודה סבירא ליה, דדרש רבא: אשה לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אור (פורגו"ן [יעה, מכשיר לטיפול באש], דסתם עצים להסקה ניתנו, ולא לטלטול כלי); ואוד שנשבר (ביום טוב) - אסור להסיקו ביום טוב, לפי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים (שנשברו היום, דהוו להו נולד).
שמע מינה (דכרבי יהודה סבירא ליה, דאית ליה מוקצה).

משנה:
בית שמאי אומרים: מעבירין (בידים) מעל השלחן עצמות (קשין, שאינן ראויין לכלב) וקליפין (של אגוזים, דלית להו לבית שמאי מוקצה),
ובית הלל אומרים: מסלק את הטבלא (שיש תורת כלי עליה) כולה ומנערה (אבל לא יטלטל הקליפין בידיים, כרבי יהודה);
מעבירין מלפני השלחן פירורין פחות מכזית (וכל שכן כזית), ושער של אפונין (ייש"ש; שרביטין של קטנית שהקטנית גדל בהם), ושער עדשים (כדמפרש טעמא: מפני שהוא מאכל בהמה. - סתמא היא).

ספוג, אם יש לו עור בית אחיזה (של עור שיאחזנו בו) - מקנחין (טבלא) בו, ואם לאו - אין מקנחין בו (שכשאוחזו - נסחט בין אצבעותיו). (וחכמים אומרים:) בין כך ובין כך ניטל בשבת, ואינו מקבל טומאה (דאינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת).

גמרא:

אמר רב נחמן: אנו אין לנו אלא (אין אנו סומכין על משנתנו כמות שהיא שנויה, אלא מוחלפת שיטתה:) בית שמאי כרבי יהודה, ובית הלל כרבי שמעון.

מעבירין מלפני השלחן פירורין: מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: פירורין שאין בהן כזית - אסור לאבדן ביד (מדקתני מעבירין בידים, ולא זריק להו) .

'שער של אפונין' - מני?
רבי שמעון היא, דלית ליה מוקצה (דאי רבי יהודה - מאתמול לאו לבהמה קיימי, שהרי האוכל היה עמה, והיום לוקח מהם).
אימא סיפא: 'ספוג, אם יש לו בית אחיזה - מקנחין בו, ואם לאו - אין מקנחין בו' - אתאן לרבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין - אסור (שאין מתכוין לסחוט)!
בהא אפילו רבי שמעון מודה, דאביי ורבא דאמרי תרוייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות.

הני גרעינין דתמרי (גרעינין של תמרים, והם לבהמה) - ארמייתא (תמרים רעים הם, ומאכילין התמרים עצמן לבהמה, הלכך) שרו לטלטולינהו, הואיל וחזיין אגב אמן (אגב אימיהו לבהמה נמי קיימי), ודפרסייתא (תמרים טובים הם, ואין מאכילין אותן לבהמה) - אסור.

שמואל מטלטל להו אגב ריפתא.

(שרנ"ם שפ"ז סימן).

שמואל לטעמיה, דאמר שמואל: עושה אדם כל צרכו בפת (משתמש בו, ואין כאן משום בזיון, וממחהו בתבשיל). [כמו על ידי ככר ותינוק]

רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא (ספל של מים).

רב הונא בריה דרב יהושע עביד להו כגרף של ריעי (צוברן לפניו כשאוכל התמרים עד שנמאסות בעיניו, ונוטלן אותן מפניו כגרף של ריעי, ונותנן לבהמה); אמר ליה רב אשי לאמימר: וכי עושין גרף של ריעי לכתחילה?

רב ששת זריק להו בלישניה (אל עבר השלחן);

רב פפא זריק להו אחורי המטה (שהוא מיסב עליה).

אמרו עליו על רבי זכריה בן אבקולס שהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן.

הדרן עלך נוטל אדם את בנו.